

Изази Суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ за годину
ф. 6, за по године ф. 3,
за четврт године ф. 1 и
50 новчића.
За АУСТРО-УГАРСКУ
за годину ф. 6, за по год.
ф. 3, за четврт године ф.
1 и 50 новчића.
За СРБИЈУ за годину
ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у
платеним писмима непо-
средно административци «Гл.
Црногорца» на Цетиње, а
може се и картом уплати-
тицом на пошту у Београд.
Донеси нити се уредити-
тву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новчића. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 17. Децембра.

Као што су наши бездушни про-
тивници још од почетка херцеговач-
ког уатанка непрестано нијекали и
игнорovali наш сваки успјех, постиг-
нут у течају нашег народног покрета;
као што су овоме досљедно одрицали
сваку већу знаменитост и даљи
замашај; тако и овога пута, кад се
је, у пркос њиховој игноранцији, мала
невесињска побуна, њима на ужас,
развила и нарасла до великога свјет-
скога питања, не знаду кришени и
некрштени Турци, забуњени извјес-
ношћу своје пропасти, друго, него се
усиљавајући тјеше и љуљашкају у и-
лузијама о миру.

Но њима се није ни чудити, јер
дешператну неправо је друго, него
да у помоћ зове још једну и по-
следњу савезницу — фантазију; али
зато од хладна мислиоца иште се,
да ствари критичким разбором испи-
тује и посматра.

Тако се ето већ мјесец дана
вијерује у истинитост гласова о цар-
иградској конференцији, који нам до-
јавише, «како су чланови конференци-
је помирљивошћу надахнути, како се
Русија и Инглешка у помирљивости
натјечу, како конференција у својој
помирљивости напредује и т. д.»; а
кад тамо, ево примирје готово да
истече, а цариградски пуномоћници,
крај све ове помирљивости, нијесу ни
толико успјели, да отворе ма и једну
конференцијалну сједницу.

Ако збиља међу члановима кон-
ференције има ишта помирљивости,
ако је истина, да Русија збиља по-
пустила, онда је то за то, да се тим
постигну истакнуте цјели. Русија по-
пустила очевидно за то, да Јевропа
њезине тражбине усвоји и санкцио-
нише, те да онда као мандатар, овла-
шћеник, исте пође да исте тражбине
оживотвори. Но попустила Русија
не може никако ићи тако далеко, да
тијем стави на ругло све своје до-
садање држање; своје тражбине не
може она никако дотлеи снижавати,
да их Турска драговољно и без сва-
кога одпора може пригрлити. По свему
судећи, претрес питања о гаранција-
ма, које би могле произвести сукоб
међу велесилама, и конференцију о-
сујетити, прво него се састане, остав-
љено је за онај случај, ако би гаран-
ције требале, т. ј. ако порта одбије
закључке конференције. Расправља-
но је дакле до сад само питања о авто-
номији побуњенијех покрајина и о за-
довољењу учествујућих кнежевина. И
пошто у овом погледу не постоје ве-
лике диференције међу велесилама,
макар не толике, колике у питању о
гаранцијама; то је онда могуће, да
су се у том Инглешка и Русија збли-
жиле. Но овим зближењем није још
одлучено, хоће ли порта такође на
закључке пристати; иначе јасно је,
а све држање портине, — као што
су изјаве њезинијех званичника и по-
дигнуће Митхад паше, најомраженијег
руског противника, на столицу вели-
ког везира, — доказује, да ће одбити
сваки закључак конференције, који би
и најмање нарушавао њезина суверен-
ска права. И у том случају настаје
пужда питања о гаранцијама, одно-
сно питања о окупацији, којом прили-
ком тешко да ће Русија ићи моља-
кати Белгију или Швајцарску, да оне

обаве оно, што она или не смије или
није у стању да учини; или да ће
искати одобрење Инглешке. За Руси-
ју довољно је, да Инглешка и с њом
сва Јевропа призна најприје нужду
автономије за побуњене провинције и
да се за оживотворење исте увиди
потреба окупације побуњених покра-
јина, а ко ће ту окупација обавити,
показује руска војска на турскијем
границама, нити ће се у том часу
Русија обазирати на инглешко непо-
вјерење и сумничење.

Русија ће све прије допустити
него ће на то пристати, да лорд Са-
лисбери командује њезиној војсци:
«натраг», није те нужда! — нити ће
се руска војска са своје страже мак-
нути дотлеи, док не види остварене
своје очинске намјере према Хриш-
ћанима у Турској.

И кад се у обзир узму згодне
и посјетљиве прилике, у којима се
Русија данас налази, ђетињасто би било,
иначе предпостављати.

Бисмарк је свему свијету отво-
рено казао, да јемчи за локализа-
цију рата међу Русијом и
Турском, ако конференција
не успје. И у таквијем приликама,
које се лако не враћају, да Русија
пусти своје милионе, што их је око
двијења велике војске потрошила,
да плану као на огњу; у таквијем о-
колностима да се Русија даде понизи-
ти тијем, да њезину мисију на исто-
ку извршују инглешки пандури из
Белгије; у таквом положају, да Ру-
сија допушти, да се понизи «залож-
на част цара и државе»; у овим
приликама да Русија не освети своје
мученике, у којима је на српском бо-
јишту дивља варварин повриједио не
само руски понос и народно чувство
него и само људско достојанство; у
таквом часу да се она не послужи не
виђеним одушевљењем свога народа
за постигнуће својих традиционих
тежња и најсветијех цјели! — То
нека вјерују они, којима је грозница
од руског страха мозак помутила.

Политички преглед.

— Из Беча јављају, да је Цукић,
српски заступник у Бечу, позван у Био-
град, да састави ново министарство.

— Из Биограда брзојављају, да је
тамо присијео ђенерал-лајтант Никитин,
досадашњи војени заповједник у Вилни,
да доноси са собом војене инструкторе,
те да ће заузети заповједништво над рус-
кијем добровољцима.

— Из Малте саопштавају, да је од-
туд одпутовао пуковник женијалнога кора
Скакер са цијелијем штабом, да помаже
Турској при утврђењу Цариграда.

— У Бугарској појавила се множи-
на инглешких енисара, који про-
дајући библије, настоје да бугарски народ
одврате од православне вјере и да уједно
у њему пробуде мржњу против Русије.

— То је цивилизаторска мисија инглешка.

— Порта је послала у Букарешт
вишега чиновника, да развиди, шта ће ра-
дити Румунија у случају, ако рат настане
међу Турском и Русијом. Портин одасла-
ник позивао се у Букарешту на 26. чла-
нак парискога уговора, те је очитовао
влади румунској, да је порта спремна ба-
цити своју војску у Румунију, само да
запријечи пролаз руске војске кроз Ру-
мунију. Румунска је влада, као што ује-
равају, одговорила турском посланику, да
се Румунија у смислу истог параграфа
париског уговора може у случају нужде
споразумјети с портом ради појачања кон-
тигента; али да та нужда до сад нија
ничим доказана, као ни то, да би Русија

имала памјеру, пријећи силом преко Пру-
та, а конференција да још није ништа од-
лучила о неутралности Румуније. У оста-
лом Румунија би вољела, изврћи
се и највећој погубељности него до-
пустити, да земља и народ буду
жртвом варварства и насиља ба-
шибозука и Черкеза.

Јаснијег и мудријег одговора не
треба.

— Из Беча јављају, да је српска
влада пристала на захтјевање аустро-
угарске владе, да догађај на параброду
«Радечки» истражи мјешовито повјере-
нство, те да је обећала кривце казнити.

Ова ствар састоји у овом: Аустро-
угарска влада интерновала је 57 Буга-
ра, који су путовали из Црне Горе, ако-
прем су исти били енабдјевени са црно-
горским пасошима, и хтела је да их изда
турској влади у Видину. Но кад поменути
параброд пристаде код Бугорада, поска-
каше сви Бугари на обалу, и спасоше се
на српско земљиште. Капетан параброда,
Инглес, тражио је од присутне полиције,
да му се аретирани Бугари издаду. По
полицијски официр, увјеривши се, да ар-
етирани Бугари нијесу злочинци него не-
вини људи, одговори: «Ако докажете, да
су злочинци, онда ће се изручити, ако ли
нијесу злочинци, а они су поштени људи,
и као таквима слободно је и њапој земљи
боравити». — Немогаши капетан да свој
захтјев оправда, врати се у Земун и ту-
ђи министарству поступак српске владе.
И о тој ствари повешће се сад истрага.

— Из Дубровника јављају, да је онда
4. Децембра прошло 3000 турских војни-
ка из Требиња. Исто се јавља и са Кле-
ка. Војници пролазе под именом болесни-
јех, што неможе бити истина, јер по то-
ме била би сва војска Муктарова сами
болесници.

— Из Атине телеграфишу, да је
грчка команда одобрила зајам од 10 мили-
она на цијели ванредне војне организације.

— Из Берлина јављају, да је Бис-
марк примио два бугарска одасланика,
Цанкова и Балабанов. Исти саопштавају
«Нац. Цајт.» писмено, како их је Бисмар-
ков пријем обрадовао и оствједочио, да је
Бисмарк њиховој ствари наклона.

— Пријатељство турско-мађар-
ско опет је доказао сљедећом базојавком,
коју су турски студенти у Цариграду
послали мађарским студентима у Пешту:
«Цариград, 6. Децембра. Штудентима уни-
верзитета у Пешти. У средини онђе на-
пуштености, која нас окружава, чује се
само један глас у нашу корист, веледуш-
ни глас мађарског народа. Племенити си-
нови Мађарске! Пријатељство, о ком нам
толико побудљивјех доказа додостоје, произ-
вело је у нама дубоко признање. Споје-
ни крвним сродством и заједнич-
кијем интересима и даље ћемо да
заједнички живимо, за да се помажемо и
бранимо. Живијели Мађари! Живијели сту-
денти у Пешти».

— Из Русучука брзојављају, да ће се
међу Русијом и Румунијом склопити уговор
ради полагања торпеда у Дунаву. Торпеди
су већ присијели и положиће се између
Галаца и Русучука.

— Из Земуна се јавља: «Приликом
бомбардовања Биограда догодила се на
аустро-угарском монитору та несрећа, да
је при пушењу топа пренула једна грана-
та, која је што тешко, што лако оранила
десет људи, међу којима и један официр.
Рањеници извели су се овђе те ће се ту
и његовати».

— Индијански подкраљ упозо-
рио је лондонску владу, да му је садаш-
њем околностима, ће је и краљ од Бирме
према инглешкој влади заузео непријатељ-
ски положај, немогуће, да одведе из зем-
ље 50,000 момака у одбрану Турске. Уш-
љед тога се је одустало од намјере, да
се индијанска војска доведе у Јевропу.

Преглед новина.

— «Морн. пост.» јавља, да се је предконфе-
ренција сложила у том, да се за надзирање
реформа у Бугарској јевропско постави по-
вјеренство, којему ће се као војничка екс-
порта додати 6000 Белгијанаца. Салисбе-
ри пристао је на то само, да се одклони

рат, који би иначе био одмах букнуо. Од
јука портине очекује се да 13. Децембра

— «Тајмс» пишући о договору међу
Игњатијевом и Салисберијем, вели:
«Сва питања о реформама, што би их
Турска имала увести, као и о начину,
како да се зајамче, изазивају пред
великим питањем окупације. Док се у овом
погледу неостигне споразумљење, ништа
није учињено. Сва је међутим прилика, да
помирљивост Русије настоји, да се нађе
други начин, него ли је првобитни руски
предлог о окупацији. Инглешка није проти
овој, али хоће, да се изведе тек онда,
када би се доказало, да порта нема воље
ни снаге, да изведе конференцијом прона-
сане реформе; прије никако».

— «Тагблат» јавља, да су пруски
резервист, који бораве у Бечу, добили
заповијед, да се етаве својим четима. Од-
туд се види да и Немачка неколико ко-
рова мобилизује; јер Бисмарк је обећао,
да ће локализовати рат.

— Румунски службени лист саоп-
штава кнежев декрет, којим се наређује,
да се осим постојећих 6 пуковника дигне
још осам «добрачкијех» пуковника.

— «Штандарт», орган Бисмарковог
мисли, да говор немачкога канцелара до-
казује, како је немачка влада обавезана
Русији ради услуга, које јој је указао цар А-
лександар г. 1866 и 1870. «Игњачко пита-
ње, вели, сигорно више Немачку занима-
је, него што је кнез Бисмарк казао; по
он мисли, да интересима Немачке за сад
непријети никаква опасност, с тога да
није ни побуњен, да Русији чини какве
сметње на истоку. Осим тога мора Бис-
марк настојати, да не изазове савез међу
Русијом и Француском. Али Бисмарковим
се говором ободрала Русија у њезиној по-
литици. Ово је више него што захтјева
захвалност према Русији и страх од
Француске».

— «Тајмс» предпостављајући могућ-
ност портине одпора против закључцима
конференције, мије, да би такви поступак
порту осамно а можда и прекинуће ди-
пломатскијех односија међу портом и Ру-
сијом проузроковало. Акопрем би руска
окупација Бугарске била жалостив случај,
то ипак неби никакав инглешки министе-
ријум ни једне једине пуковнице ставио
на одбрану Турске. Инглешки интереси ле-
же на Босфору и било би свагда на ври-
јеме, за исте бранити, ако би их ко до-
дирнуо.

СРПСКО-АУСТРИЈСКА НЕПРИЛИКА.

Наше новинарство није ваљда ника-
да с толико жештине устајало против Тур-
ске, као што су сада пеншански и бечки,
особито први листови искочили на Србију.
Нимало не бирају израза својој необузда-
ној разарености. Простачки нејују Србију.
Из свега мозга вичу: у Србију! у Био-
град! То јест они траже, позивају владу,
да аустро-угарска војска посједне Србију,
или барем Биоград. Владини листови су
умјеренији и ми несумњиво, да ће и код
другијех разборитост потиснути страствен-
ност. Запетост ова међу Србијом и Ау-
стро-Угарском настала је због «повреде
аустро-угар. заставе» на Дунаву од стране
српске. У чему је ствар више ће наши
читаоци из ове ноте кнеза Вреда, аустро-
ског ђен. консула у Биограду, коју је 3.
о. м. управно на министра спољних посло-
ва, Ристића:

«20. Новембра о. г. пристао је под
Биоград аустро-угарски параброд «Радеч-
ки», са 57 Бугара, који су, по њиховој
жељи имали се извести у Галац. Међу
свијетом на обали био се распростро глас,
да ће ови Бугари бити Турцима предани.
С тога неколицина међу њима и српских
официра дођу на брод, и те Бугаре наго-
вором и силом, нагнају да изиђу на срп-
ску обалу. У исто вријеме, полицај г. Ан-
дрија Маринковић са једним српским офи-
циром дођу к капетану брода и захтјева-
ше, тврдећи да је вођ ових Бугара задр-
жан, да брод прегледа. Упркос енергич-
ном противљењу капетана нехтеде поли-
цај одустати од свога захтјева, доказујући,
да је брод на српској води, па да има
права на то. И силом задржи брод, пошто
је са жандарима спријечио полазак брода,
кад је капетан покушао да крене. Тек

пошто је један од Бугара увјерно, да су сви другови његови изишли, одустао је кнежевски полицајни комесар од свога захтјева и допустио одлазак брода.

Ова факта потичу из извјештаја капетана брода, који је потврдио сугласним исказима чиновника парабродеке агенције и цумрукције, који је пратио брод.

Прије свега морам констатовати, да је Бугарима, који су на броду били, и који су се измали због скитања из аустро-угарске монархије изагнати, на вољу стајало, да изван границе царевине иду његод хоће. Они су сами жељели, да д. к. власт изведе у Галац. Да су били рекли, да хоће у Биоград, ми небисмо имали ништа против тога. Али интервенција на биоградском пристаништу скупљеног свијета, да Бугари оставе брод, као и захтјевање српског полицаја, да аустро-угарски брод посетира, и том приликом употребљено јавно насиље, показује тешку повреду међународног права као и непосредни нападај на наша права територијалне суверености.

С тога г. министре, захтјевам од вас ушлед палог владе Његовога Величанства цара и краља ово задовољење:

1. Књажевска влада управитиће једну лоду у којој ће са изазима, који ће одговарати озбиљности ствари изјавити своје сажаљење због догађаја од 10. пр. м. о. г.

2. Члан полиције Андрија Мариновић, и они српски чиновници, који се као кривци нађу, биће строго кажњени. Њихова казна објавитиће се у званичним новинама са напоменом, да су кажњени због њиховог поступања против аустро-уг. брода «Радечки».

Ако српска влада нађе за потребно предузеће се у ту циљ одмах истрага, у којој ће један делегат д. к. ђен. консулата учествовати, да се знаје степен кривице истијех.

3. Што се тиче Бугара одбјеглих е «Радечкога», д. к. влада нема ништа да примјети, пошто је формално изјавила да им је слободно ће хоће ван границе царевине. Но иети имају се у моме присуству унитати куд желе, па ако изјаве да хоће опет у Галац, аустро-уг. је влада приправна о томе и опет постарати се.

Надам се, да ће кнежевска влада тиме, што ће се без оклијевања одазвати горњим захтјевима у име сатисфакције чинити могућим, да се са кнежевском администрацијом добра сусједства продуже; које смо вазда жељели имати. Но у исто пријеме, г. министре наложено ми је, да наше горње захтјеве са ељедњим примједбама пропратим:

Није ово први пут, да се у посљедње вријеме морамо жалити због повреде међународног права од стране Србије. Тако се прошлога лета два пута са српске обале на наше параброде на Дунаву пуцао. Тако је могао нашим бродопловству недоледне штете нанјети торпеда, који је имао на румунску обалу, у пркос увјеравању српске владе, да су све торпедо које су биле стављене у Дунав, уклоњене. Тако су у буну о. г. Срби код Оршаве са зрним пуцали на аустро-уг. обалу и у опасност ставили у близини налазке се људе. Најпослије непрестане увреде, којима су наши цумрукције од стране српских власти наложени били, дали су више пута повода озбиљним рекламацијама од моје стране.

Сваком овом приликом дала нам је књажевска влада најподунија увјеравања да се подобни случајеви у будуће неће догађати и да је нужне наредбе издала.

Ако би се у пркос томе нова повреда међународног права, као она од 20. пр. м. догодила онда нам остаје само да закључимо, да српска влада нема моћи да својој вољи прибави поштовања у својих поданика.

Таково стање ствари неможе више постојати и ми држимо за потребно српској влади доставити: ако она није у стању у својој земљи за међународни саобраћај постојећим законима поштовања прибавити, ми ћемо при првом сличном догађају бити принуђени само оне мјере предузети, које нађемо за потребне и довољне да слободу наше трговине и нашег бродарства заштитимо, и неповредимости наше заставе и наших територијалних права поштовање прибавимо.

Примите и т. д.

Седмнаест дана послје овога догађаја с парабродом «Радечки» догоди се опет под Биоградом жалосни случај са ратним парабродом аустро-угарским «Марош». 7. о. м. по подне примачне се граду, а српска стража, пошто му је три пут довикнула узалуд: натраг! пуцала је, на што он два тона испалио на град. При томе догодила се на броду несрећа, да је једна граната пуцла и 13 војника ранила.

Ушлед тога догађаја дало је српско министарство оставку, коју је Књаз и примио. Но бечко и цештанско новинарство незадовољава се тиме, говори да се Аустро-Угарска више неможе задовољити ни са досадашњом обичном сатисфакцијом и подишло је као што смо напријед споменули, ужасну вику.

Како ће се ова ствар свршити вићемо. Мишљење, да би се питање могло врло озбиљно развити, налази можда наслона на оној пријетњи у Врдиној поти, која је донета строго написана.

Сажаљевајући цијели догађај, нећемо да је оправдана толика раздржност немачко-мађарске штампе и желимо да се брзо сретно и пријатељски изравна.

«ИЗКУСТВО ИЗ СРПСКОГА ПАТА»

Од М. Ивера.

(Свршетак).

Ја често мислим, и ако су моји суграђани читали библију свог живота, још никако нијесу научили најпростију лекцију из ње, какву треба дужност имати према својем сусједу да ће боље учинити много, боље да затворе књигу; она им није од ползе, она неће никад спасти њихове душе. Ја често мислим, такође да је врло чудновато, кад Инглези показују толику симпатију за псе и мачке, на којим се граде мучни експерименти у корист науке, а тако мало симпатије за своју браћу Хришћане који су посвећено и увјек мучени са већим, хиљаду пута са већим свирепством него ли животиње. Ја се још често чудим, шта би од овог рјетког духа, који су — то ми знамо — имали наши праоци, ја мислим од оног духа, што их је учио да буду пријатељи нејаком и слабо, да помажу онима који раде за слободу, и да осјећају поноса у себи што ће подићи онога што је пао; донета је тава духа било у инглешком народу, премда сад — Боже помози ми — чини се да је изумро. Али таква питања

могу без сумње објаснити они «солдати Хришћанства» што «напријед корачају», тако храбро за заставом у њиховим црквама, или ма који од оних «мускулозних Хришћана» што живе задовољно у својим домовима.

О мојем даљем искуству на бојном пољу нећу писати више. Вријеме ћера и забрањује детаље, али прије него што завршим ову брушуру, ја би рад био казати коју ријеч у одбрану наших руских и српских официра.

Што се тиче њиховог поступања са заробљеницима, ја стојим добар да им је указивана свака пажња и љубазност и да је овим несретницима чињено све што изискује човјечност и чувство војничке чести. И опет велим, док Турци нијесу давали никакве милости нити показивали никаквог осјећања људског, нашим заробљеницима и онима који су нам се сами предавали указивана је свака пажња, а често и таква љубазност, која личи на гостољубље. Сматрајући карактер руских и српских официра, ја дајем ово свједочанство да сам се личним дружењем увјерно да су уљудни, љубазни, и великодушни. Могу рећи Инглезима и то, да они говоре о Инглешкој увјек с љубављу и поштовањем, и да никад нијесам примјетио да говоре што против инглешког народа, и карактера његовог.

О Ђенералу Черњајеву, главном команданту српске војске, могу рећи да је човјек, који самим присуством својим налаже поштовање и дивљење свуда око себе. Онима, који га познају није нужде да говорим како је он храбар официр, искрен Хришћанин и вјеран пријатељ; али онима, који га не знају кажем, да међу живима нема храбријег ни благороднијег хероја, него што је овај славни и одани поборник српске ствари. Ево ћу да наведем један примјер доброте и човјечности, због чега га сва војска тако јако воли.

19. Септембра доведу у стан једнога човјека, који је три пута побјегао из војске. Ухваћен је свеликом муком, јер је пуцао на једнога од оних, који су га хватили. По правилу, бјегунац се казни смрћу; и тако, пошто су саслушане појединости у овој ствари, овај човјек буде осуђен да се стрјеља, и већ се стане чинити припрема за извршење осуде. Али тек што је изречена пресуда, а то се јави жена тога човјека, с малим ђететом у наручју, молећи и приклињајући Ђенерала да јој поштеди живот мужу. Бјеше то тренутак, који се незаборавља лако. Жена је ужасно пиштала и тужила молећи за живот који јој бјеше тако драг; али ја мислим да је мисаони, рјечити поглед ђетини учинио много више него материн јак. Дубоко осјећање симпатије разли се на лицу Ђенераловом гледајући овај мали немудри језик, и он, гласом који не бјеше јасан, заповједи да се извршује пресуда над бјегунцем, и промјени му казну у двадесет година робије.

Говорећи о карактеру официра, радо употребљујем прилику да речем коју ријеч и о Ђенералу Дохтурову. Да не говорим о куражи и јунаштву његовом — које је и једно и друго и сувише познато, али ћу поменути да његова љубазност, доброта, и пажња према свима око себе, чине се његово срце осим свију других врлина сваки дан највише одликује, чини те га воле сви који дођу с њиме у додир, о чему ће, мислим више него један Инглеиз имати да приповједа.

Прелазећи на други предмет, смат-

рам за дужност да поменем овђе једну малу ствар. То је оно тврђење Тајмсовог дописника да је један инглешки официр — цуконик Хамилтон — изгнан из главног стана војске Ђенерала Черњајева. Ја узимам ову прилику да побједам то тврђење, и да у кратко кажем у чему је ствар.

Цуконик Хамилтон дошао је у наш стан у Делиград 3. Септембра, и најљубазније га је примео Ђенерал Дохтуров, који га је, са своје стране, позвао то исто вече на вечеру. Посље тога он је дошао у мој стан, који је око дванајест минута удаљен одатле, и упознао се с мојим официрима (већином Русима), који су га дочекали с љубазношћу и поштовањем, која додикује чину његовом. Наш јеловник није до душе био као онај у каквом Вестенд-клубу, али што смо имали то смо подјелили, као војник с војником. Нијесам имао перину да му дам, али какву сам постелу имао онакву сам му и дао: подјелио је са мном моју — мало сламе у мојој колиби, и мислим да је цуконик Хамилтон радије ноћно ту ноћ у стану. У јутру окушавши мало шљивовице, остави нас и оде у главни стан. Тог истог дана послје подне, састанем се опет с њиме у главном стану, и он ми тада каза да му Ђенерал вездозвољава да иде у Алексинац. Ја свечано одричем, да је он изгнан из стана, и могу додати да се у томе позивам на ауторитет самог Ђенерала Дохтурова. Цуконик Хамилтон, као војник, мора признати да у извјесна времена бива, и да је, шта више, прека потреба, да командант забрањује странцима, а нарочито страним официрима, походити приватне и стратегијске тачке и позиције. На посљедку, морам додати, да цуконик Хамилтон мора и то признати да је у стану дочекиван као официр и као центлмен, и за то се могу позвати и на друге центлмене, као што су господи Стори и А. Вајнхолт и цуконик Турле, члан парламента, који ће посвједочити о пријему и дочеку који су напали међу нама.

Имена ове господе опомињу ме на један догађај који можда неће бити измишљан да га зна инглешка публика. Баш кад су нас ова и још нека господа похотила у стану, ја им показах својим дурбином један удаљен предмет, недалеко од непријатељских линија, и понуди их да појашу коње и да оду те да се својим очима увјере. То бјеху снаљени остаци једне постаро жене, која је страховито нагрђена. Најприје су јој осјекали сине, исцупали шију, и починили још друга зла која нијесу за помињање, па су је по том везали за колац и живу снаљили. Али ова свирепост само је једна прља у једном великом мору од ужаса, што су снаљила Србију и њене сестре друге провинције.

Прије него што завршим, рад сам да изнесем неколико примједба о овој борби и о онима који су је водили, а те су примјетбе основане на личном проматрању онога, који је имао много бољу прилику да стече здраву процену и одлуку, него ли они поуздани дописници новинарки, који, из дана у дан, тако слијено и грубо оговарају Србе, па по том то све без икаква етида дрско поричу. Још никад у свему војном искуству своме — а ја сам га имао нешто мало — нијесам видео да се факта тако грубо изврћу и тако гадно представљају, као што су то овом рату чинили неки кореспонденти ни-

своје насељенике! Што је држава пропустила, то не хтједоше ни појединци накладно учинити. Шта више, Турке је једна поноситост черкеских дошљака, па им мјесто помоћи баш и одматиху. Тужне слике гладовања и умирања ређаху се и овђе. Главни друм, којим сам ја Октобра баш путовао, провлачаше се кроз редове новопобисаних гробова, који мјесто цвијећем бјеху шљунком и камењем окићени, те приповједаху, да је тула прошла једна руља Черкеза.

Подједнако ужасно бјеше жалосна судба спиритних Бугара као и јад сажаљења достојних усељеника. Још се не бјеху ни од оних жртава опоравили, које им наметнуше при усељавању Татара, а већ их приморавашу, и овим новим дошљацима куће да граде, а трошкови ће им се око тога од будућих пореза обрачунавати. Али данци се кушаше како дотле, тако и онда, и још то не бјеше доста, Бугари мораше по начелу «сва је земља султана» на ново уступати своје земље Черкезима без икакве накнаде!

Кад ме мој испитивачки пут године 1864 наведе у те предјете, тада не бјеху насељени још довршене. Досељеници становашу у кућама бугарским, а Бугари биваху безбавице приморавани, да себи други кров траже. Ту ваљало остатке јако умањених черкеских породица, које једва бројаху 7—12 глава, а често у таквом стану, да ти се срце од жалости нара. 20 нара о по оне кукуруза

ПОДЛИСТАК.

ЧЕРКЕЗИ У БУГАРСКОЈ.

Од Ф. Каница.

(Свршетак).

Још у Фебруару постадше од 10,000 извезених у Трансилванију (3000) жртава са мртвих болештина, а икак њове гомиле долажаху. Званични извјештаји бјеху слике најужаснијег јада човјечијег, а уједно и запустелости и неспособности турских органа. Те хиљаде сеобања леже под ведрим небом са скапавајућом и мртвом животињом заједно, без икаквих здравствених мјера, а не покопане лецине ботнићавих и умрлих од врућине, коју са ботнићавима пошпијеше са собом из Кавказа, троваше им околицу и ваздух. Свака породица имађаше најмање једнога болесника, а да читаве фамилије изумиру, није била никаква рјеткост. По четири лекара на једном мјесту не бјеху скоро ни од какве помоћи, и тако људи умираху у онаком истом стању, у каквом и живљашу. Лецине се ископавашу и на оном мјесту се и усмрдиле и раствориле, ће су се једном затекле.

Код толиког умирања и свакојаког јада насељеника, турска се влада ипак слабо жураше, да спреми све, што је нужно ради одбојења ових живих мртвача, у оне предјеле, који су им за њихово населивање објавили. На и кад се

једва једном турска влада наклан, да нареди превозење измучених исељеника, и то превозење иђаше полагано, и какве им се лађе тек изгледаху са њиховим теретом! Ставованем под ведрим небом, глађу и болешћу десетковани, а са смртном клином у срцу уђаше у лађе Черкези, који бјеху за дунавске предјеле одређени. И једва један пут свигаше та пловача мртвачка носила на тихе обале дивне ријеке Дунава. Ко познаје често чудновате дражи његових обала, појмиће оно одушевљење пјевача и пјесника, којим га, у прошлости и садашњости слађаху, а и тежње свију народа, који га само виђаше, да на његовим обалама пребивају.

Ту, у Бугарској, међу Тимоком и Лимом, поред Дунава протеже се предјео, неспресјан хумљав, које тек неколико етотина стопа да се уздиже. Красни дубови и букови гајеви расхлађују црну, плодовиту земљу, а на измјенце ређају се виногради и воћњаци, поља са дуваном и дударе за творење свиле. Тај таласастим хумићима неспресјани и разним водама влажени предјео одликује се и својом умјереном климом. Ту се 20,000 Черкеза извезаше.

Красна сценерија, коју величанствено завршује горастасно уздижући се ланац Балкана на западу, учини исту драж на дивље дошљаке из Кавказа, као вјешковина прије тога на Дардане, Римљање, Византинце, Словене и Финске Бугаре, који такође тамо иђаху. — Тиме што су

Черкези одмах, чим ногом на земљу ступише, своје најдраже, своје мртве, тој земљи предали, мишљаху они, да тиме некако природна права стеклоше на ту дивну подунавску земљу и хтједоше радо овђе своје колибе подизати. По обичају патријархалном забодоше старјешине своје мачеве у земљу и држаху, да је тако њихова имаовина постала. Но портина влада не бјеше намирна, да Черкезе непосредно поред Дунава насели, ће она већ у турском становништву по варошима и пристаништима дунавским ослонца имађаше, већ тамо, ће тога становништва никакво не бијаше, на Тимоку према српској граници и по сред густе масе бугарских горских обитавалаца.

Као и Татарима, који прије неколико година бјеху овђе колонизовани, тако бјеше и Черкезима та задаћа намјешена, као клинови да продру с истока к западу кроз бугарске становнике и пружи руку мухамеданско-албанском елементу, који продираше са супротне стране, и на тај начин да као живи зид растављају велику хришћанску масу Бугара од еродних им Срба. Но черкески бјегунци показиваху слабо разумјевање те своје мислије, коју им порта бјеше намјенила; они не хтједоше лијепо подунавље да напуште. Али што неучини бесједнички дар турских чиновника, учинише низам са пуним пушкама: Черкези мораше свој пут продужити.

Па како се бринуше Турци овђе за,

гледске конзервативне штампе, и извјесног журнала у Лондону, који је некад важио као либералац, и који је, од почетка овога рата, прешао на противну страну. Извјештаји, којима су они заводили народ, и англиски одкривају или дјетињско незнање, које би у њиховом положају било естидно, или друго какво навалачно незнање, које је још стидније. Ја могу само рећи: да је дух њихових извјештаја за вријеме овога рата развио неко негодовање према хришћанској ствари, које је тако исто осјетно и ружно, као што је он низак и кукавички.

Мени је тешко било слушати како се често говори ружно о куражи српској. У једној младој земљи као што је Србија, ће војне операције нијеу биле познате прије овог рата, ви не можете очекивати да народ буде напојен војничким духом. А кад је рат почет, велике масе добровољаца наоружане су старим пушкама предначам. Без сумње ће овај спис читати и војни људи; на њих управљам ово питање: — Саставите једну бригаду од највјештих и неких селца англиских — поставите људе, који су лоше изучени, који имају за старјешине људе без икаквог искуства, и који немају ни појма о бригади — или дивизионом кретању — поставите те људе на позиције и поћерајте их у бојну линију против добро дисциплинисане бригаде с толиким истим бројем људи који су наоружани острагушама и другим најбољим модерним оружјем, пустите их нека оборе прву ватру: и, прије него што они имаду кад да опет напуне пушке своје, неће ли непријатељ њихов бити најпреднији од њих шест или седам пута? Кад се још узме на ум да Турци има небројне азијске хорде, које само на миг да полете у поље — факт који је довољно познат и Турцима и Србима — да окураже прве а да обезкураже и деморалишу друге — онда ће се лако појмити страховита неједнакост у борби. И опет се је Србија, овај слаби пигме, више од три мјесеца успјешно бранила од Турке, тога кукавичког и бруталног цина.

Већ сам говорио о српским официрима; сад ћу да речем коју о српском народу, Срби су уљудни, просте нарави поштени и великодушни. И сам списак српске руке говори у срцу српском; а да могу посвједочити, да у смјерности и трезвености; благодарности и несребничности, ниједан народ на свијету није претекао Србе. Као и други хришћански народи на балканском полуострву, они су сада дошли до неког степена просвете и нитомости која је довољна да живо осјећају понижење у којем су држани неких 400 година, и докле год траје и једна непроливена кап српска, или докле год и једна рука српска буде кадра махати, они ће се борити, с помоћу или без помоћи за своју праведну и благородну ствар, све док се год и та пошљедња кап непролије и та пошљедња рука немалакше, или док се небаца једном тај проклети јарам.

О њиховим пријатељима — њиховим правим пријатељима у невољи — Русима рећи ћу да се дивим њиховој мушкој човјечности као и њиховој чувеној храбрости, и да се клањам њиховом народу за њихово кавалерско осјећање хришћанске дужности.

Англишки је народ изгубио једну славу прилику, да одржи своје старо име пријатеља слободе. Руски је народ пригрлио ту прилику и био је први у о-

вој борби, који је бранио ствар слободе и то ће му донијети лаворов вијенац којегу лишће неће никад увенути, него ће дивно и славно блистати на глави његовој докле тече свијета и вијека.

Није истина што се говори англишким народу, као да је руска помоћ у Србији дијело руске владе. Руска је помоћ до данас била чисто добровољна; добровољци су долазили из својих села и мјеста, све о трошку приватних људи. И ја свечано јамчим за факат, противно тврђењу налик новинских дописника, који из каквих политичких рачуна, изврћу истину, да у свој Србији није било више од 3000 Руса кад сам ја пошао из Биограда.

О нашим непријатељима, Турцима, могу рећи само то, да нијеу људи и да се једва могу назвати човјечанска створења. Њихов начин ратовања није начин људски, него је то начин звјерски начин-демонски, и кад би нешто природа звјерска, и природа демонека, могле глуна узети облик људски, онда би тај облик морао бити облик Турчина. И опет велим. Турци нијеу људи и ако имају облик људски; јер далеко од сваког поносног осјећања што су отворени по образу Бога својега, они су употребили прилику да окаљају и награде образ, који само сотопа смије дрзнути да наружи. Свијерност је природна дивљацима а показито и полудивилизованим људима, али свијерности које су тако прљаве и гнусне да их именовање не смијем, а којима су Турци наружили сав род људски, па и самог Творца који је тај род саздао по образу својем — таке свијерности нијеу дјело људско; оне су тако далеко испод дјела људских, као што су људи далеко од анђела: звјерови од људи, демони од звјерова, а Турци од демона!

Ох! кад бих могао пробудити земљаке моје из ужасног сна њиховог! Ох! кад бих могао помоћи им да се отресу летаргије, која тако кобно навлачи им брвно на очи пред свијем догађајима на истоку, и заслепљује те их невиде дужности своје као слугеи сљедбеници Христови! Ох! кад бих могао подјетити их да и сам Христос може виђети немарност; да као год што види на истоку измучену, обезбашћену, и поубијану ђецу своју; као год што чује јавк и за помагање њихово, и слуша пјеску за осветом из крви срамно обешчашћених жена и дјевојака, брутално намучене дјеце, и гнусно нагрђених људи; као год што он чује и види ово на истоку, да тако исто чује немарне ријечи, и види немарне погледе, које са запада поздрављају ова нејдела.

Ох! кад бих могао о овоме говорити сваком земљаку своме!

Људима — мужевима и оцевима — рекао бих: Замислите да се ви борите противу страховите јаче силе као што се Србија бори. Замислите да непријатељ безчасти ваше жене на ваше очи и на очи ђеце њине; да ваше рођене кћери силује а ви везаних руку да гледате; па пошто се насити страст ваших освајача онда да вам жене и кћери гнусно поубија.

Женама у мојој отаџбини — мате-рама и кћерима — рекао бих: Замислите да сте остале без икакве обране и заштите, без једне мушке главе у селу ће живите оцим стараца и слијенаца; да су сви отишли да се боре противу страховитог непријатеља, да сачувају живот ваш и образ ваш! сви, сви из реда — и мужеви и синови и браћа — да про-

не дубе одводи ће се ђепотице кавкаске; јер султанички ферман огласи, да су оне престале сепати бити, чим ногом ступише на господарствено земљиште. Колико сам ја могао примјетити, томе се ферману не радоваху особито ни женске ни мушке, јер овима бјеше тиме један обилни извор дохода одузет (до 1864 г. продавала се једна женска за 50,000 гроша), а женскину не бјеше могуће да слива у свјетлости срећи и раскошу по султанским и пашинским харемским дворанама. Тако нешто бјеше насљедицима неправедна наредба, којом се прогласише сви доведени робови за слободне људе, те пужда, и овје најбоља учитељца, примора дивље синове кавкаског стјења, да се привикају на обрађивање земље, која им је богато удељена. То се и зби, али их то не одуодило још обичаја и разбојничке страсти, коју излијевају над својим сусједним Хришћанима и Мусулиманима, нити им рад о слаби њихову сурову нарав. Најзлабједе-тење већ се размеће својим оружјем, па тако је непрестана опасност по ненаоружану рају, па и Турчин и Хришћанин са властима заједно брзо увиђају и изрекоше, да су разбојнички Кавкасици права казна божја! Само порта једина оста непотчиња и равнодушна према тим тужбама. Велики политички добитици том черкеском насљедином паклаћују јој све тужитке оних тужитеља. У убојним, хришћанско-непријатељским кавкаским епиграма, стекла је она несплативо, увјек то

лијевају крв своју да би спасли вас, које они тако јако воле. Замислите да су вам сви који су вам мили и драги варварски поубијани! да сте ви саме преда-не на милост и немилост Турчина, да вас он бесчисти пред вашим ћерима, а ваше кћери пред вама; да вам ђецу отима с груди ваших и да их скотски мучи и дави на очи ваше. Ох! замислите све ово и покажите да имате красно и меко срце женско!

Младићима моје земље — синовима и браћи — рекао бих: Замислите да се ви борите уз очеве и браћу своју, бранећи храбро сваку стопу земље своје; да вам крв лоци из рана, али да се још једна борите за сигурност својих драгих и милих што су на дому остали. Замислите да се ви вратите кући, за то што сте тако зло рањени да нијесте више за службу у војсци; да се вратите кући па да нађете да су Турци прије вас долазили у њу; да нађете да су вам мајке и сестре страдале онако као што сам вам причао, да драга коју волите више од мајке и сестре, није кадра у око да вас погледа, зато, што јој је чисто пута повређена, што јој је образ гадно и брутално оерамоћен; да се вратите кући па да нађете, да би боље било да је нијесте никад ни имали, да би боље, посто пута боље било, да сте пали на бојном пољу заједно с оцем својим, него што сте остали живи и дочекали да ово на дому видите. Младићи англишки, замислите да вам све ово буде, па ако имате мушко срце у себи покажите га!

Ох! земљаци моји, замислите да се вама ово деси, и, тако вам имена Христовог пробудите се! пробудите се! и не будите више тако ужасно немарни!

Данас у 8. сахати прије подне кренуо се преко Пеште у Петроград Ђенерал Черњајев, у пратњи многих наших официра. Пут је овај сасвим изненадан. Тек јуче око 7. сахата у вече, издат је налог да се његова пратња на овај пут спрема. До станице паробродеке испратио је Ђенерала Черњајева, Ђенерал Коста Протић.

Данашње званичне новине саопштавају нов распоред официра, за четири нова корпуса.

«КАКВИ СУ СРБИ».

Велики пријатељ ослобођењу балканских Хришћана, Инглез, др. Сен-вигт управно је под горњим насловом отворено писмо на уредника «Дели Њуса»:

«Господине! као што би се имало и очекивати, велика је промјена наступила у Србији од дана ултимата и примирја. Гласови се проносе и о самим министарским кризама. Пад Ђунича и окупиција Алексинца и јесу страшни догађаји, па су се наравно јако и осјетили. Невеселост могла се је онда примјетити на сваком мушком, а страх и брига на сваком женском лицу у овој земљи; нити је то пала, кад се помисли шта турско напредовање значи.

Прије неколико мјесеца британски посланик свечано бјеше изјавио српском агенту, да се нада да види његов народ побјеђен; и ову изјаву сад би ваљало метнути поред оне епизоде Критске, од прије десет година, кад оно лорд Дерби забрани нашим ратним лабама изабављати жене и ђецу од албанских дивљака, и кад се Ингленшка још једном показа као савезник Турке у њеној, ладокрвној,

тово оруђе за одржање раје под ропским притиском, а како је тачан ђезин рачун показао је бугарски устанички покушај од 1867 г. и ова одпочета побуна и војна Хришћана у Турској.

У колико су мање турски државници способни на пољу управе, у толико ефемерније умију да употребе етнографски, моменат за одржање свога господства. Још од почетка невенутише они из вида своје војно политичке циље, које намјераваху постићи са насељењем черкеских бјежувара. По милоазанским пристаништима рекрутисање они ревносно прибегле горске снажне синове за војеку. Оснавање черкеских коњичких пуковнија буде закључено, образовање черкеске гарде за султана буде спроведено. И, по последњим извјештајима, не бјеше још черкеско насељавање свршена ствар, још мишљаху и остала черкеска племена иселити се и занесати у султана закрила под егит његов; али настали бојеви хришћанског оружја против азијских хорада не само да ће сачувати измождени бугарски народ од нових жртава и поплава черкеских насељеника, но ће донијети балканским Хришћанима ослобођење од петстотлетног робовања под Турцима, а Турцима путни лист с императивним одређењем пута у Азију.

свијерности. Занета чудо је то до да на тако заступају наше државне слуге. И премда се је забригност могла читати на свачијем лицу у Србији услед пада Ђунича, то опет није било ничега налик на очајање. На против добом је одмаз залуцао у сваком селу и вароши ове државе, и позвао и пошљедњег резервног борца, да похита на границу, којих је хиљадама то одмах и учинило.

Ја сам видио неке новине од тога дана и читао у њима телеграма о пад Крушевца и Делиграда; но међу тим само је Ђунича на јурни узет, а Алексинац је тек неки дан доцније напуштен од Черњајева, за које га многи људи криве. Изумијајући једну или двије фамилије сви су становници оставили ту варош а о судбини првих ништа се извјесно не зна.

Што се тиче самих Срба, ја нећу тражити да им се призна већа храброст, но што се налази код других народа; али ја емофатично одричем да су се они у овој борби, у онште узев, малодушни показали.

Срби нијеу могли бити у положају Француза, кад Ђемцима против стааху, почем Турци обично нештеде никога ни жене ни ђецу. Ако дакле има да се одступа, јечући болесници италијански морају се преносити; а све живо, старо и младо болесно и здраво, из оближњих мјеста мора се за најкраће вријеме селити и тражити заклона ма — ће по шумама и збјеговима. Ако когод заостане (као што су неки сувише самопоуздани учинили) то их обично смрт од ножа чека; јер на такав начин ратују, у девет најестом вијеку, савезници лорда Дербија. Међу тим, свакојаки англи-турски листови правили су капитал од тако знане «малодушности» Срба — народа, којег нема ни милион и по, и који је, без редовне војске, за све ово вријеме, у икрину држао огромну царевину отоманску, која је непрестано довлачила нове трупе из Азије и Африке и замјенивала оне, што су јој побјеђене и поражене. Кад неки српски баталијон, разбијен, узмакне, говорило се онда, да су Срби кукавице, а кад се који турски баталијон са бојишта очисти то је онда било «одступање, да се саузму нове позиције». За име свијета не заборављајмо, да се, тако звана «српска војска» састоји из простих селца и дивљација па и то хрђаво наоружаних. Прије доласка Руса, ова је војска била готова, без официра. Ја сам сам онима вишео многе читаве регimente, ће немаћу ништа боље у рукама од неких старих руских пушака.

Још од бомбардирања Биограда (1862) Срби су очајне покушаје чинили, да се наоружају. Они су, шта више, били блазу да углаве контракт са једном нашом фабричком кућом у Бирмингхаму, по англишк са влада тада умијеша и спречи те Срби ненабавише добро, англишко оружје. Тек доцније, и то са грдином муком, испало им је за руком докопати се неколико хиљада старих руских пушака које бјеху преко влашке пренемале, но за које се тамошњи консул наш (као што сам и из његових уста чуо) најенергичније заузимао, да их обустави. За све ово вријеме ми смо спремали Туреку што смо боље могли. Ваља прочитати само говор г. Лерда у парламенту, и одговор на г. Фриландово питање, односно извјештај лорда Хобарта, на да се види: како се је наша влада толико понизила, да је подпомагала подићи кредит Турке; и како је, у пркос томе извјештају, нов зајам за њу (Туреку) добила.

У осталом питајте ма ког, стручног војника: дати и једна па и најбоља дисциплинисана војска може војевати без официра. А на Зајечару, половином Јула, (кад оно српска војска хрђаво прође) у борби је било 18 баталијона, а свега 39 официра, рачунајући ту и пуковнике Ђеш-ванина са његовим штабом. По правилу и потреби ваљало их је бити 500. Тако нето и 1. Августа, на Алексинцу, било је 3 баталијона са једним јединим официром. Турска војска, међу тим, састоји се из добро извјезбаних конскрита, оружаних најбољим оружјем, (купљеним, као што знамо, поцем англишких удовица и сирочади), а њени су официри људи од запата; и то посвако урођеници него и дошљаци из сваке јевропске земље. Они пошљедњи плаћени су добро, и ако први од глади екававају. Кад се код Турака кавкав страници пријави, они њега једино за занат питају а не и за препоруке. Сам сам, недавно, имао прилике виђети једног господина, који бјеше пошао да ступи у службу код Турака. Он је онда баш био пуштан са гојије, ће се је налазио због неког гадног преступа; а сад је један од виших турских официра.

Мој савјетовно мњење о нашој (Англишкој) војсци, емоћем рећи тако је исто лијево као и ма чије друго; али ја би се обратио ма ком стручном војнику и питао га: с којом би он региментом више волео отићи какаву позицију на јурни-

на душу није у благословеној бугарској земљи довољно, ма да је и то већ стало државу или боље ону бугарску рају грдних жртва. Често сам виђао у сиротним кућиштима на голој земљи, коју је магла и слана расхладила, по троје и четворо болесних развога пола и година, који у гомили са здравима леже и једу зелено воће и проју, а овамо у најжешћој грозници дрхћу као оно пруже, што пред њима једва гори и шири густи дим, који их је у својој пенелавој одјећи скрио и за-вио. Ту помоћи, већ није у моћи појединца! А опет немогућност, разумјети се с онкољавајућим их Турцима и Бугарима, па и са самим чиновницима турским, с којима тек по неки беј зна неку ријеч да проговори, још је већма повисила јадно стање ових усељеника.

По сред те помножене гомиле човјечјег јада ступаше поред чудног, самосијесног држања мужева свјетлећи чар, многохвалена, кад и кад засјећавајућа ђепота черкеских жена. — Ко хоће да види ђепоту, коју је у спу сијевао или коју је себи према узорима класичке ђепоте створио, ко хоће да појми, зашто султани, канови и турски великаши са свакојаким сретнима теже, да своје хареме о-кните чудним цвијећем кавкаским, — тај нека иде у Балкан, али скоро, јер под притиском оное нужде и неважикнутот рада скоро ће изумијети племенитост ђепаве, као и тела, чија се вега исцупшта. Но не више као одалиске већ као вјенча-

инглешком својеволјачком, којом команду-у као официри људи разних занимања или истим бројем редовне турске вој-ке?

Ни један, прави, војник, не би за-а оклевао са избором, и тај би извјесно нао на редовног војника.

(Свршиће се.)

ИСТОЧНА ПОЛИТИКА У ЦАРЕВИН-СКОМ ВИЈЕЋУ.

(С в р ш е т а к.)

Јер ако се на темељу сло-боде подигне јединство, и слога, онда ће моћи отворено, одлучно и мужевно следати у очи свакоме непријатељу, дошао он с десна или с лијева.

Али док се у Аустрији лако напре-тује, док се увјек без наде рачуна по-моћ, док се при том жељено гледа преко границе узима свака помоћ, ће се пружа (Вика и протусловје с лијева, одобра-вање с десна), дотле неможе бити боље. То је психологичко, истинито, без да оп-равдавам или изпричавам. Говорили се у овој кући о страшили панславизма, то је ово страшило само по том могуће, што у Аустрији има незадовољних Славена јер говорити иначе о панславизму, била би највећа лудост; за то примите још ову ријеч која је особито намијењена му-жевима на министарској клупи: Можда се неима много више времена занемарити, догађаји брзо теку, а има много очију ко-је гледају на Аустрију, које наше нутре-ње одношаје много боље познају, него можда ми сами које вребају на нашу штету, нашу младост, да на нашу пропаст. (Одобравање с десна.)

Заступник др. Хербст: Моји назови о том, што додикује једном парламенту и која је задаћа главног говорника, са свим се разликују од назора г. предговорника, на ако он вели, да је привукан нека-зивати љубезност, т. ј. код њега: врије-ђати, то га ја нећу следовати на то по-ље; ја нећу казати никаквих љубезности, а ако нам на пр. г. предговорник у том спочитује злочесту објекту војске, то му ја велим, да је са ове стране учињен у делегацији дотични предлог о побољшању и да су га помогли заборити његови дру-гови. (Право с лијева). Ја такођер не мислим, као г. предговорник, да је у овом питању потреба само говорити, што једном надне баш на памет и с тога се овђе ра-стајем са г. главним говорником, јер же-лим говорити о ствари. (Опћенити право). Ја прелазим на интерпретацију. Ми пола-зимо из те предпоставе, да имамо једини-право са Угарском, а тога не треба до-казивати као ни останака сумња. За то не могу појмити, како су се два предго-ворника (Демел и Гранић) могла позива-ти на параграфе, да докажу право ове куће о уливу на спољну политику? Ја налазим то право утемељено већ у уставу; и у опће: кућа, која има право ускрати-ти кредитне операције, дозвољати порез и новачке, таква кућа има велико право говорити, макар се само чинило да ће бити рата. — Чедност и понизност ките грађана, али нијесу за народнога заступ-ника.

Говорник обраћа се сада грофу Хо-хенварту, спочитује му неоправдану обра-ну министарства и одговара на његове двојбе о компетенцији царевинскога ви-јећа.

Како би се могло мислити, да би министар предједник, кад неби могао из-разити наше мишљење према горе, у опће још задржао листицу? Он би морао и би у таквом случају одступио. Зар не знају господа, какав је притисак извршавало министарство друге државне половине при-јетњом, да ће положити листицу? Али г. заступник има крај штете још и срамоту, и то на два мјеста. Прво он пита, «зар се политика брине, што говори ова кућа»? Ја му велим на то, да министар мора изразити наше мишљење, и да је г. за-ступник овом изреком не само нас, него и себе и министарство понизио. — Нада-ље, што се тиче мјеста, ће вели: «У и-ноземству ругају се нашем вомуму», ја се чудим, да г. заступник толико зло позна-је одношаје и не зна, да су чланци, на које нишани, облужени чланци извоза, који се произведе у једној овдашњој твор-ници и служе за покриће строшње у ов-и иноземству, или се често ницу и у и-ноземаца. (Живахност).

Говорник изјавља се за тим о назо-ру спољнога уреда о привременом угуше-њу устанка; таково он држи немогућим. Он се обраћа по том према службеним органима, који су још и у оном часу, кад је Русија изашла из оквира неутралности, писали да је мир осигуран. Дочим је ми-нистар предједник у Угарској преузео потпуну одговорност за спољну политику, нази је министар предједник свалио ју на грофа Андраша. Тако о министарској од-говорности не може се наине управити на

зло проведени политику. Прелазећи на материјални одговор интерпелације, опжа-говорник, да је сада тешко говорити о спољној политици, јер су одношаји са свим други, него ли су били онда, кад је стављена интерпелација. Сами дипломати немогаху предвиђати тај ненадни и невољан окрет. Против нама се одма рекло: «Мир под сваку цијену». То су вјетрени мли-нови и борећи су те млинове сами, и ваљда хотице градили. (Живахност).

Непаметно је рећи, да хоћемо мир под сваку цијену; уздржавали се великим жртвама војска од 800,000 људи, онда и-пак не може бити о том говора, да се мир уздржи под сваку цијену; таква мисао јест смијешнија него оно, што је напријед речено. (Право)!

На Фандрликове опаске да будући рат мора бити популаран и да чешки вој-ници у будуће неће ићи против Русији, изјавља, да може као Чех увјерити, да ће чешки војници и у будуће као и до сада следовати позив цара. (Живахно одобра-вање).

Ми нећемо мира под сваку цијену, акције, које желе господа на другој стра-ни, разне су, нека господа желе мобили-зирање у прилог анексије под сваку ци-јену. Та господа не веле, против коме имамо војевати, да ли против Турској, против Русији или дапаче против цијелој Јевропи? Та господа не знаду шта хоће. (Живахност).

Говорник закључује ријечима: «Дао Бог, да нашој прејасном монарху поће за руком сачувати народима оно, што највише требају, наиме мир! (Живахно о-добравање).

Д О П И С И.

(А. Г.) ПЕТРОГРАД, 4. Децембра. — Путјући из Црне Горе у Петроград и-мао сам доста прилика, да се увјерим о лијеном мишљењу и симпатијама, које је Црна Гора својим најновијем јуначкијем дјелима стелка у спољном свијету. Могу слободно рећи, да се с већијем поштова-њем и уважењем неби о Црној Гори го-ворило, да су се њезини кршеви у драго камење преобразили. Да ово поштовање и цијена дође до израза, довољно је, да се човек, као што се је са мном десило, само у црногорском одијелу на којој год итацији прикаже, и изјавама симпатија према Црној Гори нема краја. На желез-ничким станицама, од Трета до Петрогра-да, видно сам читаво друштво, која поди-жу, тамта за, здравља. Свиједога, кнеза Николе и Црногораца. Здравље су изво-ђене на разнијем језицима и највише ње-мачкијем, по чем судим, да сав шеретлук чинутеких и турскијех новина није био у стању, да помути здраве појмове њема-кога народа о правди и човјечности. — Финанцијални чиновници нијесу ме ниђе напастовали преметањем пртљага; само су ми на одговор, да сам Црногорац рекли: «Идите слободно, кад сте Црногорац!»

Путјући од Беча до руске границе возио сам се заједно са једним друштвом ње-мачкијех студенаца, у које случајно уђе и један Мађар. Но чим друштво дознаде, да је то један од «пенганскијех софти», рекоше му: «сматрамо испод своје части, да међу нама сједи брат турскијех вар-вара, и позиваемо вас, да идете између нас у друго купе, и ком има Турака». Мађарски софти смота скуте и оде ван.

Од аустријске границе до Петрогра-да путовао сам са рањенијем рускијем о-фицирима, који се из Србије враћаху. Ре-коше ми, да је од 500 њих, само 200 здравијех остало; други да су сви или мртви или рањени. — На рускијем же-лезницама видно сам, како непрестано пролази војска, топови и други ратни прибор. У Русији не чух ни душе, која би држала, да се неће ратовати. Таквом јед-нодушју нема примјера, а лудо би било мислити, да се влада неће с њим послужити у корист своје политике и човјечно-сти.

Славенски комитет дао је 4. о. м. свечани објед у част генерал-консулу А. Јонину. Прва здравица напита је цару Александру, а другу подигао кнез Василь-чиков у здравље нашега кнеза Николе и његова храброг народа. Г. Васильчиков предложио је такође, да се повиси новча-на потпора Црној Гори, која се шаље у корист Херцеговаца.

ЦЕТИЊЕ, 18. Децембра. — Јуче прослављен је најсвечаније имендан Ње-гове Свјетлости кнеза-нашљедника, Дани-ла. У славу томе био је у очи имендана сав град велељено расвјетљен. На литургији, при којој је присуествовао Свјетлост кнез са високим торжествен-ном, и свијем корпорацијама, чиновништ-вом је Високопросвештени митрополит уз асистенцију новонаменованог владике Висаријона, и више свештенства.

После службе божје примио је Свјетлост нашљедник честитке.

— Уображени успеси цариград-ске конференције небише у стању нити да продуже примирје, које ће им за два дана да истећи.

С тога разлога кренула је сва вој-ска црногорска, која је била на допушту пут бојнога поља да заузме своје прваш-ње позиције прво него примирје исте-че.

Главни заповједник, г. Божо Петро-вић, и све војводе, кренули су још у сри-једу на своја одређјења.

Н а ј н о в и ј е.

Из Цариграда телеграфишу: Кон-ференција није до сад формули-сала никаква коначнога закључ-ка. Расправљана су сва питања навластито оно о окупацији али није ништа установљено. Порта од-бија сваку туђу окупацију. Данас су се пуномоћници приватно састали, да уреде неке потанкости. Цета конферен-ција биће сјутра. Сугласје је још настоји. (Ма ко вас за то пита? Пр. ур.) Прва конференција, којој ће и портини пуномоћ-ници присуствовати, састаће се наскоро.

Из Биограда јављају Застави: У су-боту варошки суд преслушао свје-доке у парници Милетићевој. Из њихове свједоче излази да је Ранковићево казивање објектив-на и субјективна неистина.

Из Будим-Пеште јављају истом лис-ту, да је 30. Новембра. Др. Светислав Ка-сапиновић пуштен на слободу, пошто је положио кауцију од 5000 фр.

К њ и ж е в н о с т.

У наклади књижаре браће Јовано-вића у Панчеву изишао је и разашлије се «З И М З Е Л Е Н»

Забавни календар за 1877 годину.

Уређује досадашњи уредник «Полаженника».

Цијена је само 20 новчића.

Садржина је овом календару: I. Календарски дио: Црквено рачу-нање времена. — Мјесечни знаци. — Го-дишња времена. — Пасхалија. — Ускре-ће бити. — Помрчења. — Небесни знаци и шта ови значе. — 12 мјесеци. — Ми-јене мјесеца. — Неђелна еванђеља.

II. дио (поука и забава): 1) Шта сад чине бијеле виле (пјесма). — 2) А-риштанац без невоље. — 3. Путничка пјесма. — 4. Живко Смртнић. — 5. Со-нет. — 6. Како је поп Н. страдао. — 7. Мојој Милуни (пјесма). — 8. Нешто о гри-јању. — 9. Анедоте. — 10. Слике: а) У-тјеха, б) Три погледа, в) Дух Соломонов, г) мјесец и облаци, д) Спомен. — 11. За-гонетке. — 12. Одговоре. — 13. Вапари. — 14. Лестевце за жигу.

Овај календар уданчен је као досада-њи «Полаженник», он ће забављати своје читаоце, а за ваљаност садржине, јамчи име уредниково. Малена цијена отвара му врата свију оних, који не могу скупље календаре да набављају. Препродавци до-бивају 25 на сто рабата или по 15 новч.

Наручбине молимо да нам се одмах пошљу, да свакоме за времена разаслати можемо.

Календар за писарнице (Wandkalender) по 40 новч. а за препродавце по 30 новч. препоручујемо такође овом приликом.

У Котору добијају се наши календа-ри код г. Шпира Петровића.

Панчево, Децембра 1877.

Књижара браће Јовановића.

(1—3)

КАПЕТАН ЛЕСО ПАВКОВИЋ.

Једна добра дјела из блатнога дижу се гроба И у анђелском створу к пре-стоу вјечност лете; Примају награде ту и сјајно враћају с' доле, Да и на земљи још споменом живе дугим.

Стерија.

Благо нашем нараштају, који је свје-док ових свечанијех тренутака, ових великијех дана, овог даљно уздиганог до-ба историје српске; али је заиста толико жалити оне патриоте, који се дијеле од нас прије него вибоше, конач великога дјела и Србију велику и славу.

Међу ове патриоте жалимо Леса Павковића, ког у очи Никољадневи у 62 годину живота најсвечаније и најсурдније саучешћем цијеле опћине херцеговске од Бијеле до Микрина сироведосмо до ладно-га гроба.

Племи Павковића, поријеклом из Бјелопавлића, а на Поде настањено, у цијелој је херцеговској крајини одавна на гласу било по значају људи и по њи-ховоме добростају.

Лесо пак сам довољан је био да узнесе име Павковића, да не речем Пода, његовог милог родног мјеста, које је при-је родило Гопчевиће, Квекиће и Мусиће.

По примјеру својих предака и оста-лијех Бокеља Лесо Павковић се бјеше о-дао морепловству и у брзо постаде капе-таном, те је као таков заповједао бродове Шпира Гопчевића, оног великог Србина, чији љубимац бјеше.

Али насљедивши од стрица Лукете лијепо имање од 1851 г. живио је стално у Херцег Новоме љубљен, чашћен и по-штован од свакога.

Кроз то вријеме био је дуго подеста-том херцеговске опћине, у ком добу пониче најзнаменити просвјетни завод срп-ски на приморју, фондационална научни-на школа у Србини, коју ондашња бечка влада за дуго недопушташе отворити.

Када се узме у обзир, да у оно до-ба није било све до Трета научне шко-ле, куда су морали наћи млађи на ве-лике трошкове ићи, онда ће се тек моћи схватити, како су се заузимале опћинске старјешине, да се што прије овај завод отвори, на коју сврху Лесо у Беч опре-мише г. 1855 са народном прошњом на цара.

Из доба овог његовог началствовања још се спомиње његово очинско заузима-ње око опћег добра за вријеме колере, због којих заслуга бјеше одликован и од Њ. В. цара Фрање Јосифа «златнијем крстом са круном».

Ко је био прије двадесет година у Херцег Новоме данас га неби могао поз-нати, ако људи град сачињају. Онда је било велико братско друштво угледнијех грађана као једна породица, о ком се данас приповједа у Херцег Новоме.

Томе друштву Лесо Павковић душа бјеше.

Али га болест бјеше од назад десет година принудила, да из куће не излази, за коју дуго вријеме пријатељи га стари неоставише, него је к њима још нове на-бављао; тако нијеси могао код њега никад један сахат сам посјећети а да кога не нађеш; или те ко не затече.

Таквом је љубазношћу и поштењем био обдарен наш Лесо, — тако се гојило и цијеноло његово пријатељство, — тако је добар човек био!

А какав је Србин био?

За свога живота он није износио своје родољубље на пазар, али саучешћем пратио сваки покрет у животу српскога народа читајући пријезно листове српске и распитивајући за околности и поједине особе у Српству.

Но тек послје смрти своје одкрити се наш Лесо правим Србином.

Половину његовога лијенога имања, које ће допирати 50,000 ф., Лесо остави у фонд, из ког има уживати благодејање док највише науке доврши по један мла-дић «коме пођански парох св. Срђа на крсно име долази прекадити».

Сувише налаже фабрицији пођан-ској, којој управу фонда поверава, да из истог даје сиротињем ђевојкама с Пода по 50 ф. за удатбу, и сваки дан на ускр-сење по подне младости пођанској, која се окупи пред црквом по старом обичају да играју и пјевају, по четири талијера за вино.

А све остало имање оставља на у-живање учнућу од братаница, Сави једи-ном нашљеднику од четири сина Саве Павковића, са наредбом, да високе науке доврши, а те узима од себе порода, да исто пређе у његову својину; у противном случају да се послје смрти Савине све слије у фонд горњи.

Тако дочим ми на земљи оплакујемо Александра Павковића, њега на бољем свијету радосно обимљу блажене сјени Зелића, Бована, Николе Милетића, Кова-чевића, Бошковића, Ђуровића, Лакетића и новог добротвора српског на приморју, Хрисантије Николајевића, те га поносом уведе да вјечно живи у сјајноме збору свесрпских добротвора, коме пресједава Сава Текелија и Платон владика.

А твојијем трошнјем остатцима, вр-ли, незаборавими капетан Лесо, поред чувене древне, из срећнијех времена Ср-бије, Светосрђојевске цркве, милијех ти Пода, нека је лака земља, нека је љупко небо, да их пријатељска суза роси, да их далеко потомство вијенцима благодарности обасипље!...

У Котору, на дан св. Спиридова 1876.

Т.